

EDUCAȚIA PRO PATRIMONIUL ÎN CADRUL PROIECTULUI *CHIȘINĂUL MARII UNIRI*

*Alexandra Chirica, profesoară de istorie și științe socioumanistice,
Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”*

PRO-HERITAGE EDUCATION WITHIN THE PROJECT *THE CHISINAU OF THE GREAT UNION*

*Alexandra Chirica, history and social sciences teacher,
High School of Creativity and Invention „Prometeu-Prim”*

ORCID:0009-0004-0851-2614
alexandra.chirica747gmail.com

CZU: 37:008

DOI: 10.46727/c.v3.24-25-03-2023.p150-155

Abstract. The article focuses on cultural-historical education and describes the process of forming the competence to preserve and appreciate national and local heritage in a universal context. The author highlights the role of non-formal education in preparing students to cherish and protect national history and cultural values. The study argues for the need to value cultural heritage in the education of the younger generation, intellectually, emotionally, socially, creatively and morally.

The aim of the current article is to present the educational project „Chisinau of the Great Union” as a way of valuing cultural and historical heritage in education, which facilitates the knowledge of history in a different way. The project’s educational approach is focused on education through heritage and is oriented towards the formation of integrative skills, encouraging autonomous learning by the student, guided by the teacher. The article presents the four stages of the project: the pre-project activity; the actual implementation of the project; the presentation of the products and the evaluation of the project; the dissemination of the results. At the same time, the study mentions the didactic technologies and some educational resources used in the project: the action plan; the worksheet for the analysis of a monument/building; the questionnaire on the evaluation of own experience, which asks the students to reflect on the learnings gained and the skills developed.

This article, focused on educational practice, comes to facilitate the work of the actors involved in the teaching process and shares an experience in heritage education. Knowledge and implementation of such practices will contribute to the development of a civic spirit and responsibility of the young generation. We believe that the degree of appreciation of cultural and historical heritage depends to a large extent on the involvement of young people in research, promotion and conservation of cultural values.

Keywords: cultural heritage, education, competences, project, experience.

Trăim într-un secol al vitezei nelimitate, al tehnologiei dezvoltate și al informației excesive, dar, în același timp, resimțim o acută criză a valorilor. În contextul menționat, școala devine un teren propice, în care acestui imperativ trebuie să i se acorde maximă atenție, ceea ce ar presupune investiții de timp și spațiu, realizări ale unor experimente, creări ale unor produse, căci idealul educațional al școlii constă în formarea personalităților cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care nu doar să posede un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajarea pe piața muncii, dar și să se definească printr-un set de valori naționale și universale asumate, fapt stipulat de Codul Educației al Republicii Moldova.

Educarea respectului față de patrimoniul național a devenit astăzi o necesitate stringentă pentru societate, un vector de identitate în comunitate și de comunicare între generații. Valorificarea trecutului istoric și a patrimoniului cultural, prin manifestarea respectului față de neam și de țară, vizează direct educația pentru patrimoniu, iar aceasta contribuie benefic la dezvoltarea armonioasă a personalității umane și la edificarea unei atitudini juste a cetățenilor față de cultură și istorie.

„Protejarea patrimoniului este parte componentă a culturii și istoriei naționale. El are impact deosebit asupra dezvoltării proceselor istorico-culturale și sociale, contribuie la democratizarea și umanizarea conștiinței sociale. De aceea este necesară educația pentru patrimoniu, de aceea revenim la problema educației pentru patrimoniu, a rolului patrimoniului în formarea personalității, a conștientizării necesității valorificării și promovării patrimoniului local, național, universal” [1].

Motivația alegerii temei date se justifică, în primul rând, prin faptul că promovarea patrimoniului este echivalentă cu protecția sufletului propriu, întru dăinuirea spirituală și culturală a propriului popor, iar școala este instituția care urmează să creeze conexiuni active între patrimoniu și societate, trezind interesul elevilor și al membrilor comunității pentru cunoașterea, aprecierea, promovarea și păstrarea acestor valori.

Scopul articolului de față este prezentarea unor oportunități de valorizare, în cadrul procesului didactic, a educației pentru patrimoniu; descrierea bunelor practici în promovarea și prețuirea valorilor cultural-istorice.

Un document normativ, ce include subiectul prezentului studiu, este Recomandarea nr. R 98(5) a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei referitoare la educația pentru patrimoniu, care stipulează că pedagogia bazată pe patrimoniul cultural implică metode de predare active, o interpretare interdisciplinară și un parteneriat între educație și cultură, prin antrenarea unor metode de exprimare și comunicare mai variate. [2]

Acest demers se regăsește și în politica educațională a Republicii Moldova. Curriculumul la disciplina Istoria românilor și universală (ediția 201) oferă un cadru favorabil educației pentru patrimoniu. Astfel, la o analiză a competențelor specifice, observăm că competența nr. 5: *Valorificarea trecutului istoric și a patrimoniului cultural, manifestând respect față de neam și de țară*, vizează direct educația pentru patrimoniu.

Unitățile de competență care derivă din aceasta le solicită elevilor [3]: Recunoașterea moștenirii istorice și culturale în trecutul localității și al țării; Argumentarea importanței monumentelor istorice, culturale și a naturii pentru cultivarea respectului față de realizările trecutului; Demonstrarea atitudinii grijului față de patrimoniul cultural și natural; Cercetarea obiectelor de patrimoniu din localitate și din țară; Elaborarea proiectelor de conservare și promovare a obiectelor de patrimoniu local, național și universal etc.

În acest context, misiunea profesorului este de a-i familiariza pe elevii din generația gadgeturilor cu reperele culturale și estetice, de a-i interesa, de a-i implica și a-i motiva să devină activi în cunoașterea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural-istoric.

Tocmai de aceea cadrul didactic trebuie să-și asume rolul de mentor, să-și cunoască foarte bine elevii, să creeze în cadrul formal/nonformal contextele adecvate pentru o educație pro patrimoniu. Deci, este nevoie ca elevul să „trăiască” experiențe autentice în acest spațiu cultural și să fie echipat cu instrumente de învățare conștientă, altfel „lipsește dimensiunea afectivă personală” [4].

Luând în considerație ideile enunțate mai sus, suntem convinși de faptul că anume activitățile nonformale constituie instrumentele propice de antrenare a elevilor în condiții de analiză, interpretare, creare, asigurându-le rolul de exploratori, investigatori și, bineînțeles, de creatori ai unor noi soluții și, nu în ultimul rând, de generatori de noi idei.

În pregătirea și desfășurarea activităților nonformale, didactica recomandă recurgerea la o abordare specială a tehnologiei didactice, capabilă să faciliteze atât munca profesorului, cât și pe cea a elevului, ce presupune următoarele operații didactice: crearea situațiilor de motivare; oferirea de oportunități fiecărui elev pentru a-și valorifica experiența individuală, potențialul intelectual, aptitudinile personale, profilul de inteligență; dezvoltarea capacității de argumentare și de identificare a alternativelor; accesul la cunoaștere prin forțe proprii; stimularea atitudinii reflexive asupra propriilor demersuri de învățare; formarea la elevi a unor atitudini și comportamente corespunzătoare valorilor naționale, general-umane și democratice. [5]

În continuare, prezentăm proiectul interdisciplinar *Chișinăul Marii Uniri*, o experiență frumoasă, trăită de comunitatea prometeistă împreună cu alte trei instituții de învățământ din Republica Moldova: Liceul „Mircea Eliade”, Liceul „Aristotel” și Liceul „George Meniuc”, în colaborare cu Muzeul Național de Istorie a Moldovei și cu Biblioteca Națională.

Proiectul a avut scopul de a educa elevii în spiritul valorilor naționale, prin valorificarea în plan educațional a patrimoniului cultural-istoric din municipiul Chișinău.

Grupul-țintă l-au constituit elevii din clasele a XI-a.

Obiectivele proiectului:

- Să cerceteze sursele pentru a identifica monumentele ce au tangență cu Marea Unire.
- Să descrie monumentele istorice, în baza fișei de analiză.
- Să manifeste atitudine de respect și deschidere față de patrimonial cultural-istoric.
- Să elaboreze un produs ca urmare a cercetării.
- Să recupereze memoria trecutului prin acțiuni de identificare, protejare și promovare a bunurilor cu valoare de patrimoniu.

Etapa I. Activitatea pre-proiect

În cadrul acestei etape, elevii au făcut cunoștință cu tema, scopul, obiectivele, finalitatea, dar și cu modul de realizare a proiectului interdisciplinar, ce are conexiuni cu mai multe discipline școlare: **istorie, limbă română, educație pentru societate, educație muzicală, informatică**. Elevilor li s-a propus să realizeze un produs video calitativ, care urma să fie vizionat și mediatizat.

Proiectul a încurajat fiecare participant în a-și găsi rolul în cadrul grupului de lucru, în funcție de interesele și abilitățile pe care le deține. În acest sens, actualizarea teoriei inteligențelor multiple a fost extrem de binevenită, fiecare elev având posibilitatea de a-și valoriza și dezvolta profilul de inteligență.

În timpul planificării activităților, elevii, organizați în echipe mixte, și-au distribuit sarcinile din *Planul de acțiuni*: informare și cercetarea surselor, interpretarea datelor, elaborarea unei hărți, scrierea scenariului, căutarea muzicii neafiate sub interdicția dreptului de autor, pentru folosirea acesteia în film, *realizarea filmărilor și editarea videoului*. (*Anexa 1*) În așa mod, fiecare membru al grupului a fost implicat în tipul de activitate preferat.

Etapa a II-a. Implementarea propriu-zisă a proiectului

Elevii au desfășurat activități de cercetare individuale și de grup, prin colectarea datelor. Au elaborat o listă a monumentelor din municipiul Chișinău care au tangență cu Unirea Basarabiei cu România: Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Casa Eparhială, monumentul lui Ștefan cel Mare, monumentul regelui Ferdinand I, Aleea clasicilor, Clubul Nobilimii, Catedrala Mitropolitană „Nașterea Domnului”, Hotelul „Suisse”, Monumentul celor trei martiri din Scurarul Catedralei, Casa lui Pan Halippa, cimitirul Armenesc cu mormintele deputaților din Sfatul Țării (Anton Crihan, Costin Ion, **Serghei Donico-Iordăchescu**, Boris Iepure Vasile Cijevschi, Nicolae Alexandri, Vasile Țanțu, Nicolae Moghileanschi, Vasile Lașcu, **Iacob Sucevan**).

Faza informării și cercetării s-a încheiat prin vizitarea monumentelor și completarea fișei de analiză a acestora. (*Anexa 2*)

Cu regret, elevii au constatat că monumentele care au avut misiunea de a perpetua memoria colectivă au devenit ținta regimului comunist, unele dintre acestea fiind demolate: Casa Eparhială, monumentul regelui Ferdinand, iar Palatul Sfatului Țării, chiar dacă a supraviețuit regimului, se află într-o stare avansată de degradare.

Elaborarea unei hărți cu monumentele istorice studiate le-a oferit elevilor posibilitatea de a le localiza și de a stabili un traseu, care ulterior a fost parcurs de elevi în procesul *realizării filmărilor*.

A urmat secvența în care elevii au lucrat la scrierea scenariului pentru filmulețul documentar, apoi-*editarea acestuia*, respectând **criteriile de elaborare a produsului**. (Anexa 3)

Astfel, filmulețele au fost integral realizate de membrii echipei: scenariu, regie, prezentare, filmare, efecte speciale, coloană sonoră și montaj.

Etapa a III-a. Prezentarea produselor. Evaluarea proiectului

Produsele realizate - cinci filmulețe - au fost prezentate unui juriu format din profesori și colaboratori ai Muzeul Național de Istorie a Moldovei. La evaluarea acestora, juriul s-a condus după fișa **pe care erau notate criteriile de evaluare a filmului de scurtmetraj**.

La această etapă, s-a pus accentul nu doar pe calitatea produsului, dar, în aceeași măsură, și pe proces. Astfel, elevii, prin completarea unui chestionar de evaluare a experienței proprii în cadrul proiectului, (*Anexa 4*) au avut oportunitatea de a medita asupra a ceea ce au realizat. Individual, au reflectat asupra experienței trăite, apreciind noile abilități și atitudini pe care și le-au dezvoltat. **Din relatările elevilor, am dedus faptul că filmul documentar a fost un instrument binevenit, prin care acestora li s-a oferit atât experiența unei trăiri emoționale, precum și cunoașterea, promovarea patrimoniului cultural-istoric al municipiului.**

Etapa a IV-a. Diseminarea rezultatelor

Important e faptul că, în cadrul proiectului, elevii au conștientizat adevărata valoare a produsului realizat atât pentru ei, cât și pentru comunitate. Aceștia, în colaborare cu profesorii, au selectat oportunități de diseminare a produselor, și anume: publicarea articolelor în revistele școlare în presa municipală, plasarea filmulețelor pe site-urile instituțiilor, pe canalul de YouTube, organizarea unor conferințe tematice în contextul *Zilele Europene ale Patrimoniului*.

Aceste produse au fost proiectate și în alte contexte educaționale relevante precum festivitățile organizate la 1 Decembrie și 27 Martie, conferința tematică: „Uniți în cuget și simțiri”.

Durabilitatea proiectului a fost asigurată prin mai multe acțiuni. Elevii instituției „Prometeu-Prim” au susținut campania cu genericul „Uniți pentru Sala Unirii”, lansată de Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Moldova, care are drept obiectiv colectarea fondurilor pentru restaurarea clădirii istorice.

La 27 martie, în Ziua Unirii Basarabiei cu România, ghidați de subsemnata, un grup de elevi au depus flori și stegulețe tricolore la mormintele deputaților care au făcut parte din Sfatul Țării și care își au somnul de veci în Cimitirul Central din strada Armenească.

Această lecție de conștiință și demnitate națională, de *civism* și patriotism, a fost însoțită de momente de reculegere și relatare a rolului pe care l-au avut cei 11 deputați din Sfatul Țării în contextul Unirii Basarabiei cu România. Elevii au lansat inițiativa de a îngriji de unele morminte, cum ar fi de cel al deputatului Sfatului Țării, Vasile Lașcu, *care este de neobservat și pe jumătate distrus*.

Alte exemple de bune practici în valorificarea patrimoniului istorico-cultural sunt activitățile educaționale: expoziția *Civilizația Cucuteni la noi acasă* și proiectul *Operațiunea Memoria*. [8]

În scopul promovării patrimoniului imaterial, ne propunem pentru luna mai 2023, să realizăm activitatea „medalion istorico-muzical *Pe urmele NOROC-ului*”. Creația artistică a formației NOROC, condusă de Mihai Dolgan, este considerată o expresie a latinității și a occidentalismului în arta muzicii din perioada sovietică și este un subiect interesant pentru elevi.

Constatăm, așadar, că se face educație prin patrimoniu acolo unde cadrele didactice au propuneri de activități pe potriva așteptărilor elevilor, la care aceștia răspund cu entuziasm.

În concluzie, ținem să menționăm că patrimoniul cultural reprezintă unul dintre cele mai de preț produse identitare, care ne obligă atât pe noi, cât și generațiile viitoare la o atitudine responsabilă. Buna păstrare, conservare și promovare a patrimoniului depinde, în mare măsură, de implicarea tinerilor în activitățile de cercetare, în acțiuni de sensibilizare care fortifică sentimentul identitar național și formează atitudini, valori și comportamente civice.

Anexa 1. Planul de acțiuni în proiect

Nr.	Acțiune	Resurse
1.	Prezentarea succintă a proiectului.	Regulamentului proiectului
2.	Formarea echipelor de proiect.	
3.	Activitatea de informare și cercetare istorică a grupului. Colectarea informației. a) Identificarea monumentelor din Chișinău care au tangență cu Marea Unire. b) Analiza și interpretarea datelor. Completarea <i>Fișei de analiză a monumentului istoric</i> prin vizitarea acestuia. c) Elaborarea unei hărți cu monumentele istorice studiate.	1.Surse bibliografice 2.Fișa cu criteriile de elaborare/evaluare a filmului de scurt metraj. 3.Fișa de analiză a monumentului istoric.
4.	Scrierea scenariului pentru filmulețul de scurt metraj.	Fișa cu criteriile de elaborare/evaluare a filmului de scurt metraj.
5.	<i>Producția filmărilor</i> în baza scenariului cu înregistrarea narațiunii.	Fișa cu criteriile de elaborare/evaluare a filmului de scurt metraj.
6.	Editarea videoului.	Diferite programe: Microsoft Movie Maker, Sony Vegas, Apple iMovie etc.
7.	Prezentarea și evaluarea produselor, filmulețelor de scurt metraj.	Link-urile produselor https://youtu.be/a2Ybdk2YGIE https://youtu.be/J0QTfiqq3xQ https://youtu.be/49kVmd4rX-M https://www.youtube.com/watch?v=3E5DcXDYWcI&feature=youtu.be https://www.youtube.com/watch?v=Cnx7DuSzk8 Grilă de elaborare/evaluare a produsului
8.	Reflecțiile asupra proiectului.	Chestionarul privind evaluarea experienței proprii
9.	Diseminarea și durabilitatea proiectului.	Revistele școlare Presa municipală Site-urile instituțiilor Canalul de YouTube

Anexa 2 Fișă de analiză a monumentului istoric [adaptat după 6, p.45]:

Algoritm:	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Denumirea ➤ Anul inaugurării ➤ Locul amplasării ➤ Sculptor/arhitect ➤ Comanditar ➤ Eveniment istoric comemorat 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Proporții ➤ Descrierea ➤ Semnificație istorică ➤ Conservat/distrus ➤ Concluzii/Aprecieri personală

Anexa 3. Fișa privind criteriile de elaborare/evaluare a filmului de scurt metraj

1. Conținutul științific al materialului realizat.	9. Potențialul de interes și impact asupra publicului.
2. Relevanța informațiilor pentru tema concursului.	10. La finalul filmului de scurt metraj se va face prezentarea grupului de lucru (instituția, clasa, profesorul coordonator, o fotografie/secvență video cu toți membrii grupului. Specificarea rolului fiecărui membru din grupul de lucru: regie-nume, prenume; sunet, imagine, distribuție în roluri, muzica folosită.
3. Etapa evocativă: Integrarea ideilor importante de prețuire a patrimoniului istoric (citate, idei valorice, etc.)	Cuvânt de mulțumire pentru toți cei care au ajutat la realizarea filmului.
4. Originalitatea abordării temei propuse.	
5. Intitularea produsului.	
6. Sincronizarea imaginii cu sunetul.	
7. Calitatea materialului vizual.	
8. Încadrarea în limita de timp. (10 min.)	

Anexa 4. Chestionar privind evaluarea experienței proprii, [adaptat după 7, p.93]

1. Ți-a plăcut să te implici în cadrul acestui proiect? Motivează răspunsul.
2. Ce ți-a plăcut mai mult să faci în cadrul proiectului? De ce?
3. Ce te-a făcut să rămâi fidel proiectului și să ajungi până în faza lui finală? Relatează câteva momente.
4. Ce ai învățat personal în cadrul acestui proiect referitor la anumite subiecte de istorie?
5. Ce abilități ți-ai dezvoltat ca urmare a participării la proiect? Exemplifică.
6. Ce atitudini ți-ai cultivat ca urmare a participării la proiect? Exemplifică.
7. Ce ai realiza altfel, dacă ar fi să participi din nou la un asemenea proiect?
8. Cum îți vei încuraja colegii să se angajeze în activități similare?

BIBLIOGRAFIE

1. Legea privind protejarea patrimoniului cultural imaterial nr.58 din 29.03.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 76-80 din 20.04.2012
2. Recomandarea nr. R 98(5) a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei referitoare la educația pentru patrimoniu. <https://www.euroclio.eu/wp-content/uploads/2019/10/Innovative-teaching-approaches-RO>
3. Curriculumul Național. Disciplina *Istoria românilor și universală*. Ciclul liceal. Clasele X-XII. Chișinău: MECC, 2019. Curriculum Național. Istoria românilor și universală.
4. MIHĂILESCU A. Cultură și educație: accente, percepții, aplicații. București: Editura Universitară, 2016, p.152
5. COPILU D., CROSMAN D. Ce sunt competențele și cum pot fi formate. În: *Materialele conferinței Competencies and Capabilities in Education*. Oradea: Universitatea din Oradea, 2009, pp. 240-248.
6. NEGRU E., SOLOVEI R. Valorificarea etapei *Extindere* în învățarea istoriei. Studiu de caz: *Deportările staliniste din RSS Moldovenească*. În: *Didactia Pro*, nr.1 (119), 2020, p.45
7. SOLOVEI R. Muzeul "Memoria Neamului"-loc de educare în spiritul valorilor naționale. *Materialele Simpozionului științific internațional. Educația în spiritul valorilor naționale și universală din perspectiva dialogului pedagogic*. Ediția a II-a 27-28 martie 2020, Chișinău, p.93
8. CHIRICA A. Formarea și cultivarea la elevi a sentimentelor patriotice prin activități de cercetare și voluntariat. În: *Învățătorul modern*, nr. 4 (56), 2018, p.15